

OECD Insights

Human Capital: How what you know shapes your life

Summary in Finnish

OECD-katsaukset

Inhimillinen pääoma: tietojesi tapa muovata elämääsi

Suomenkielinen tiivistelmä

Työelämä on muuttunut hyvin voimakkaasti parin viimeisimmän vuosikymmenen aikana. Useimmissa kehittyneissä talouksissa valmistusteollisuuden työpaikat muodostavat yhä pienemmän osan kokonaistyöllisyydestä. Valmistusteollisuuden palkat eivät myöskään yleisesti ottaen ole pysyneet muiden sektoreiden tahdissa. Yhä enenevässä määrin "tietotyöläiset" vastaavat kehittyneiden maiden taloudellisesta menestyksestä. Tietotyöläisten luokka kattaa kaiken puhelinpalvelukeskusten työntekijöistä aina arkkitehteihin ja opettajiin sekä finanssialan työntekijöihin asti.

Yksilöiden ja eri maiden kyky hyödyntää tämä tulossa oleva tietotalous riippuu suurelta osin niiden inhimillisestä pääomasta eli niiden koulutus- ja osaamistasosta. Tästä johtuen hallitukset lisäävät panostustaan inhimilliseen pääomaan. Koulutus on tärkein työkalu tämän tavoitteen saavuttamiseen. Koulutus nähdäänkin nykyään erittäin tärkeänä talouskasvun tekijänä.

Perinteinen muodollinen koulutus, joka yleensä alkaa 4 tai 5 vuoden iässä ja jatkuu myöhästeini-ikään tai hieman yli 20-vuotiaaksi, on vain osa inhimillisen pääoman muodostumista. Monella tavalla inhimillisen pääoman muodostumista ei kannatakaan ajatella koulutuksen vaan *oppimisen* kautta tapahtuvana. Oppiminen puolestaan on tapahtuma, joka jatkuu koko elämän ajan.

Talouden ja työllisyyden kannalta ihmisten potentiaalilla elinikäiseen oppimiseen on aiempaakin suurempi merkitys. Entiset työpaikat siirtyvät halvemman kustannustason maihin. Nopeasti muuttuva teknologia puolestaan luo työpaikkoja, joita ei oikeastaan ollut edes olemassa vain vähän aikaa sitten. Myös työssä tarvittava osaaminen/tieto muuttuu erittäin nopeasti. Tämän johdosta ihmisten täytyy nyt kehittää tietojaan ja osaamistaan koko työuransa ajan.

Tässä yhteenvedossa tutustutaan inhimillisen pääoman käsitteeseen, sen tärkeyteen talouskasvun kannalta ja tapoihin, joilla hallitukset ja yhteiskunnat voivat kehittää sitä varhaislapsuudessa, muodollisen koulutuksen aikana ja aikuisiällä.

Mitä on inhimillinen pääoma?

Inhimillisen pääoman ajatus voidaan jäljittää aina 1700-luvun skottiekonomisti Adam Smithiin, mutta vasta 1950-luvun lopussa ja 1960-luvulla se alkoi vallata alaa tärkeänä taloudellisena käsitteenä. Tuohon aikaan Theodore Schultzin kaltaiset ekonomistit alkoivat käyttää "pääoman" vertausta, taloustieteen pitkäaikaista termiä, selittämään koulutuksen ja asiantuntemuksen roolia vaurauden ja talouskasvun luomisessa.

Heidän väitteensä mukaan ihmiset investoivat koulutukseen kerätäkseen itselleen osaamista ja taitoja (pääomaa), josta saadaan tuottoa tai hyötyä koko eliniän. Tämä investointi voi hyödyttää myös kansantalouksia ja tehostaa talouskasvua.

Tyypillisesti inhimillisen pääoman laajana määritelmänä on, että inhimillinen pääoma koostuu yksilön omista kyvyistä ja taidoista sekä taidoista ja osaamisesta, jotka on saatu koulutuksen kautta. (Joskus myös terveys otetaan tähän mukaan.) Inhimillisen pääoman käsite on otettu innokkaasti käyttöön myös liike-elämässä, mutta siellä määritelmä on usein kapeampi ja inhimillisellä pääomalla tarkoitetaan pääasiassa työvoiman tietoja ja osaamista, jotka liittyvät suoraan yhtiön tai alan menestykseen.

Saavutetaanko sillä tuottoa?

Inhimillinen pääoma yhdistetään moniin eri hyötyihin - sekä taloudellisiin että ei-taloudellisiin hyötyihin. Jotkin merkittävimmät hyödyt saattavatkin olla ei-taloudellisia, kuten parempi terveydentila, pidempi eliniän odote ja todennäköisempi aktiivinen osallistuminen yhteiskunnan toimintaan.

Taloudellisessa mielessä inhimillisen pääoman tuotto voidaan käsittää yksilön menestyksen ja kansantalouden menestyksen kannalta. Yksilön tasolla ansiotaso nousee yleensä melko voimakkaasti koulutustason noustessa. Joissakin OECD-maissa, kuten Tanskassa ja Uudessa-Seelannissa, yliopistotason koulutuksen saaneiden ihmisten ansiotaso on noin neljänneksen parempi kuin niillä ihmisillä, joilla on vain toisen asteen koulutus. Joissakin maissa tämä ero on vieläkin merkittävämpi - jopa 120 %. Kansantalouksien tuottavuus puolestaan voi nousta 3 - 6 % jokaista yksilötason koulutuksen lisävuotta kohti.

Miksi inhimillisestä pääomasta on tulossa niin tärkeää?

Viime vuosina moni eri asia on tullut yhteen niin, että huomio on keskittynyt inhimillisen pääoman rooliin taloudessa. Yksi tärkeimmistä syistä on nk. tietotalouden nousu. Tämä talous perustuu aiempaa vähemmän esineiden valmistukseen ja enenevässä määrin datan ja informaation tuottamiseen ja hallintaan. Tämä trendi näkyy selvästi Googlen tapaisten yhtiöiden nousussa ja ihmisten työpaikkojen vähittäisessä muutoksessa: vuonna 1995 hieman yli 28 % OECD-maiden työntekijöistä toimi

teollisuudessa ja yli 63 % palveluissa. Kymmenen vuotta myöhemmin teollisuudessa toimi alle 25 % ihmisistä ja yli 69 % palveluissa.

Myös globalisaatio muuttaa ihmisten tapaa tehdä työtä ja heidän työpaikkojaan. Yritysten toiminta perustuu nykyään pitkiin, eri puolilla maailmaa toimivien tuottajien ja alihankkijoiden ketjuihin. Näiden ketjujen koordinointi edellyttää edistyksellisiä viestintätekniikoita. Kehittyvien maiden edullisemmat työvoimakustannukset merkitsevät, että jotkin valmistusteollisuuden työpaikat ja myös jotkin vaativammat työt, kuten ohjelmointityöt, siirtyvät pois kehittyvistä talouksista.

Myös ikääntyminen on tärkeä tekijä. Demografisten muutosten vuoksi keski-ikä nousee monissa kehittyneissä maissa. Tämän tuloksena nk. huoltosuhde heikkenee, ja harvenevan aktiiviväestön elätettävänä on aiempaa enemmän eläkeläisiä. Tästä johtuen monet maat etsivät tapoja saada ihmiset pysymään työelämässä aiempaa pidempään. Jotta tämä olisi mahdollista, näiden ihmisten täytyy todennäköisesti päivittää tietonsa ja taitonsa.

Miksi varhaislapsuuden merkitys on niin suuri?

Hyvin pienten lasten hoitoon ja koulutukseen kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota. Osittain syynä on yksinkertaisesti kysymys siitä, kuinka lapsia tulisi hoitaa nyt, kun yhä useampi äiti käy työssä. Luvut vaihtelevat, mutta joissakin maissa on nähty erittäin suuria nousuja viime vuosina. Esimerkiksi vuonna 1994 Espanjassa vain kolmannes naisista kävi työssä. 10 vuotta myöhemmin jo hieman alle puolella naisista oli työpaikka.

Jossakin määrin syynä lukujen kasvuun on naisten oma halu jatkaa työelämässä myös lapsen saamisen jälkeen. Joissakin maissa, etenkin englanninkielisessä maailmassa, julkinen valta rohkaisee naisia aktiivisesti jatkamaan työelämässä. Osittain syynä on se, että perheet, joissa vain toinen vanhemmista tai vain yksi vanhemmista käy työssä, elävät muita todennäköisemmin köyhyydessä. Resurssien puute varhaislapsuudessa voi hidastaa merkittävästi lapsen koulutuksellista ja sosiaalista kehitystä. Tuloksena voi olla ongelmia, jotka kestävät aikuisikään saakka.

Naisten työssäkäyntiasteen kasvaessa lastenhoitopalveluiden tarve kasvaa. Monissa OECD-maissa lastenhoito on järjestetty yksityisen sektorin palveluilla, joita hallitukset valvovat rajoitetusti. Tällaisen hoidon laadusta ja sen vaikutuksesta lapsen varhaiskehitykseen voidaan olla jonkin verran huolissaan etenkin, kun vertailukohtana on esimerkiksi Pohjoismaista tutut lastenhoidon ja varhaiskoulutuksen laadukkaat järjestelmät.

Pohjoismaissa lapsiin suhtaudutaan yleisesti kokonaisvaltaisesti siten, että hoito integroidaan tiukasti koulutukseen. Esikouluvaihe tarjoaa pehmeän laskun ala-asteelle. Joissakin muissa lastenhoitojärjestelmissä sen sijaan keskitytään joko vain hoitoon tai joissakin tapauksissa koulutukseen. Jälkimmäisessä tapauksessa lastentarhat näkevät ehkä tehtäväkseen lasten valmistelemisen koulua varten toisin kuin Pohjoismaissa, joissa järjestelmä valmistelee lapsia elämää varten. Tällaiset järjestelmät eivät ehkä myöskään ota riittävästi huomioon sitä, että hyvin pienet lapset oppivat parhaiten leikin kautta.

Laadukas lastenhoito ja koulutus hyödyttävät kaikkia lapsia, mutta se voi olla erityisen tärkeää köyhistä oloista tuleville lapsille tai siirtolaistaustaisille lapsille. Mahdolliset hyödyt ovatkin niin suuret, että monet koulutusekonomistit väittävät, etteivät hallitukset panosta tälle osa-alueelle riittävästi.

Kuinka koulutus vastaa haasteeseen?

Muodollisen koulutuksen vuodet ovat ensiarvoisen tärkeitä inhimillisen pääoman muodostumiselle, jotta voidaan varmistaa, että nuoret kehittävät sellaisia taitoja ja osaamista, joiden avulla he voivat myöhemmin ansaita elantonsa. Valitettavasti monissa OECD-maissa noin viidennes nuorista ei käy toisen asteen koulutusta loppuun, mikä rajoittaa vakavasti heidän työllistymis- ja ansaitsemismahdollisuuksiaan. Koska suhteellisen varmat ja hyvin palkatut valmistusteollisuuden työpaikat vähenevät useimmissa kehittyneissä maissa, tällaisten nuorten tilanne saattaa jopa vaikeutua. Koulun kesken jättäneistä nuorista sanotaan usein, että he ovat "epäonnistuneet" koulutusjärjestelmässä, mutta oikeampaa olisi ehkä sanoa, että koulutusjärjestelmä on pettänyt heidät.

Kuinka koulutusta sitten voitaisiin tehostaa? Opetuksen laatuun kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota koulutukseen liittyvänä tekijänä. Esimerkiksi Suomessa, jossa opettajankoulutus on korkeatasoista ja jossa opettajilla on merkittävä toimintavapaus opetustilanteessa, oppilaiden ja opiskelijoiden suoritustaso on hyvä. Toimintavapaus on tärkeä tekijä myös koulujen kannalta. OECD:n PISA-tutkimus on antanut viitteitä siitä, että jos koulu saa vapaammin päättää resurssien käytöstä ja oppisuunnitelmista, myös tulokset ovat parempia.

Monien maiden koulutusjärjestelmiä voitaisiin myös kehittää siihen suuntaan, että nuorille tarjottaisiin tilaisuuksia osallistua ammatillisiin kursseihin puhtaasti akateemisten kurssien lisäksi. Tämä koskee niin toisen kuin kolmannenkin asteen koulutusta. Monissa kehittyneissä maissa ammattikoulutuksen saamat resurssit ovat vähentyneet, kun maat ovat pyrkineet nostamaan akateemista suoritustasoaan ja kolmannen asteen tutkimuksen tasoa.

Korkealaatuinen yliopistokoulutus voi toki tuoda valtavia kansantaloudellisia etuja nopeuttamalla innovatiivisten tekniikoiden luomista ja käyttöä. Lisäksi se todennäköisesti nostaa merkittävästi kansallista inhimillistä pääomaa. OECD:n Andreas Schleicherin mukaan monet Euroopan maat ovat jäämässä jälkeen tällä osa-alueella. Ranskan ja Saksan tapaiset mahtimaat eivät enää pidä kärkipaikkoja sen suhteen, kuinka suuri prosenttiosuus nuorista suorittaa yliopistotutkinnon. Niiden ohi ovat ajaneet esimerkiksi Pohjoismaat ja Korea. Tämä on merkki siitä, etteivät entiset mahtimaat ole "ole enää tiedon ja taidon kehittämisen suhteen johtavassa asemassa maailmassa".

On todennäköistä, että Euroopan maiden hallitukset alkavat nyt tutkia, kuinka koulutuksen resurssit olisi parasta jakaa. Tästä aiheestahan kiistellään jatkuvasti kaikkialla maailmassa. Keskimäärin OECD-maissa käytetään 5 % bruttokansantuotteesta koulutukseen. Kolmannen asteen koulutus saa kaksinkertaisen määrän resursseja koulutuksen ensiasteeseen verrattuna. Koska yliopisto-opiskelijat todennäköisesti ansaitsevat huomattavasti muita enemmän valmistumisen jälkeen, monissa maissa on

siirretty kohti järjestelmiä, joissa korkeakouluopiskelijat joutuvat maksamaan osan koulutuskuluistaan itse.

Tällaiset muutokset voivat olla järkeviä myös sosiaalisen tasa-arvon kannalta. Yleisesti ottaen köyhemmistä oloista tulevat nuoret ovat merkittävästi aliedustettuina kolmannen asteen koulutuksessa. Tietyn logiikan mukaan on väärin maksattaa yliopistojen kuluja verotuksella niillä köyhemmillä vanhemmilla, joiden lapset eivät koskaan mene yliopistoon. Kolikon kääntöpuolena puolestaan on se, että lukukausimaksujen käyttöönotto kolmannen asteen koulutuksessa voi merkitä yhä suurempia esteitä köyhempien perheiden lapsille, ellei heidän koulutustaan tueta suoraan rahallisesti, apurahoilla tai anteliailla opintolainoilla.

Mikä on koulutuksen rooli?

Useimmissa kehittyneissä maissa väestön ikääntyminen aiheuttaa painetta pitää ihmiset työelämässä aiempaa pidempään. Tämä puolestaan aiheuttaa tarpeen kouluttaa ikääntynyttä väestönosaa uudelleen työelämän muuttuvista vaatimuksista selviämiseksi. Tämä ei kuitenkaan vaikuta pelkästään niihin ihmisiin, jotka ovat uransa loppupuolella. Kaikenikäisillä ihmisillä on tarvetta osaamistasonsa nostamiseen, jotta he voivat parantaa ansaitsemismahdollisuuksiaan ja helpottaa uuden työpaikan löytymistä.

Valitettavasti aikuiskoulutuksen resurssit eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti työvoiman kesken. Nuoremmat ja jo valmiiksi pätevöityneemmät työntekijät saavat muita todennäköisemmin koulutusta työnantajiltaan. Ne jotka eniten tarvitsisivat koulutusta eli vanhemmat ja puutteellisesti koulutetut työntekijät saavat sitä kaikkein epätodennäköisimmin. Lisäksi on sukupuolten välisiä eroja. Useimmissa OECD-maissa miehet saavat naisia enemmän koulutusta. Myös eri maiden välillä on eroja. Tanskassa työntekijät saavat uransa aikana lähes 1 000 tuntia työhön liittyvää koulutusta, kun taas Italiassa vastaava luku on alle 100 tuntia.

Monissa maissa julkinen valta on yrittänyt auttaa niitä työntekijöitä, joiden koulutustaso on riittämätön. Jotkin maat veloittavat työnantajilta koulutusmaksun. Kertyneet varat voidaan käyttää monella eri tavalla, kuten keskitettyjen koulutusrahastojen luomiseen. Myös yhteisrahoitusmalli on herättänyt kiinnostusta. Tässä mallissa hallitus, työnantajat ja työntekijät osallistuvat kukin koulutuksen rahoittamiseen. Tavoitteena on varmistaa, että koulutusohjelmien onnistuminen on kunkin osapuolen etujen mukaista. Esimerkiksi Kanadassa testataan aikuiskoulutuksen rahoitusmallia, jossa jokaista itse säästettyä dollaria vastaan järjestelmästä saa kolme dollaria.

Vaikka rahoitus saataisiinkin kuntoon, motivaatio on aikuisten kohdalla merkittävä ongelma. Monissa tapauksissa työelämän paineet ja velvollisuudet perheen elättämiseksi aiheuttavat sen, että aikuiset tuntevat, ettei heillä ole aikaa opintojen jatkamiselle. Tämä este voidaan ainakin osittain voittaa laatimalla koulutusjärjestelmät sellaisiksi, että aikuiset voivat osallistua koulutukseen pidemmällä ja aikavälillä ja heille sopivalla tahdilla. Korean Credit Bank -järjestelmä on ollut käytössä vuodesta 1998 lähtien. Ensimmäisenä toimintavuonna 25 000 ihmistä saivat sen avulla kerättyä opintopisteitä, joita tarvitaan muodollista pätevyyttä varten.

Mitä haasteita on edessä?

Massakoulutuksen kattavuus laajeni dramaattisesti 1900-luvulla, ja yhä suuremmalle väestönosalle alettiin tarjota yhä enemmän koulutusta. Kehittyneissä maissa oppivelvollisuus on saavuttamassa luonnollisen rajansa sen suhteen, kuinka pitkään nuoret ovat valmiita istumaan koulun penkillä. Tulevaisuudessa inhimillisen pääoman kasvu perustuu vähemmän koulutuksen määrän lisäämiseen ja enemmän oppimisen laadun parantamiseen. Yhteiskuntien kannalta tämä merkitsee sitä, että yhä useampia ihmisiä on autettava saavuttamaan koko kykypotentiaalinsa koko eliniän mittaan.

© OECD 2007

Tämä yhteenveto ei ole virallinen OECD-käännös.

Tämän yhteenvedon kopioiminen on sallittua sillä edellytyksellä, että OECD:n tekijänoikeudet ja alkuperäisen julkaisun nimi mainitaan.

Monikieliset yhteenvedot ovat käännettyjä otteita OECD:n julkaisuista, jotka on julkaistu alunperin englanniksi ja ranskaksi.

Julkaisuja on saatavilla maksutta OECD:n verkkokirjastossa osoitteessa www.oecd.org/bookshop/

Lisätietoja antaa: OECD Rights and Translation unit,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Faksi: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Vieraile osaston verkkosivuilla osoitteessa www.oecd.org/rights/

